

BIULETYN UKRAIŃSKIEGO DOMU

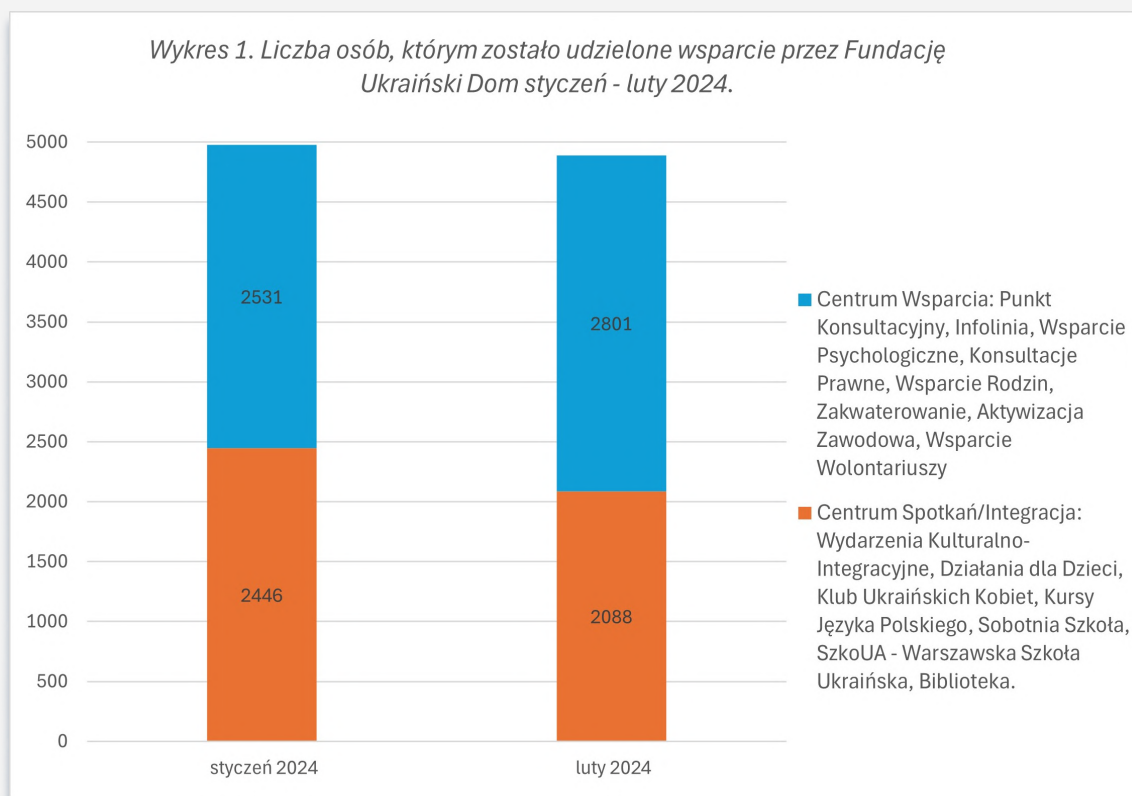
NR 1

STYCZEŃ–LUTY 2024

Ten biuletyn jest **pierwszą** z publikacji, które będziemy wydawać cyklicznie, informując o bieżących działaniach Ukraińskiego Domu — aby ukazać wyzwania, z którymi w danym okresie mają do czynienia nasi beneficjenci. Będziemy dzielić się zebranymi przez nas doświadczeniami i propozycjami zmian, które mogłyby polepszyć sytuację migrantów i uchodźców.

I. UKRAIŃSKI DOM W LICZBACH

Od początku pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę Fundacja Ukraiński Dom pomogła ponad **132 000 beneficjentów**.

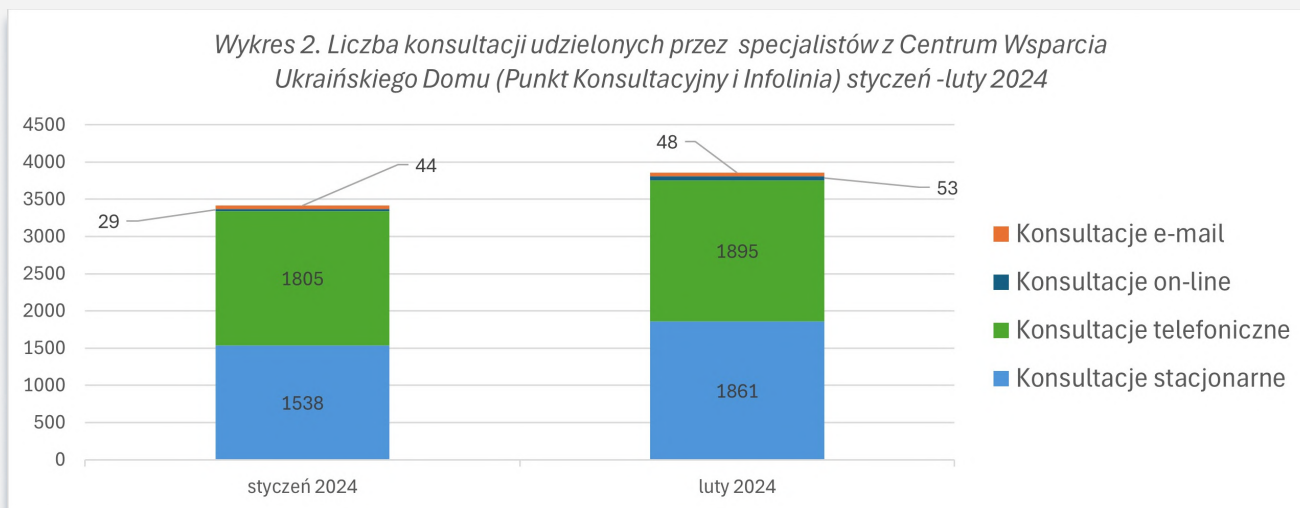

W **styczniu 2024** roku pomogliśmy **4 977** osobom, w **lutym 4 889** osobom (dane za 01.01.2024 - 29.02.2024).

Wykres 1 nie zawiera danych dotyczących liczby czytelników portalu [„Nasz Wybór” – Portal dla Ukraińców w Polsce](#). W styczniu 2024 liczba czytelników to 35 487, w lutym 2024 34 725 czytelników.

II. CENTRUM WSPARCIA

W okresie **styczeń-luty 2024** roku, specjaliści z Centrum Wsparcia Ukraińskiego Domu (Punktu Konsultacyjnego i Infolinii) udzielili **7 273** porady naszym beneficjentom z czego około **80%** beneficjentów stanowią kobiety.

Najwięcej pytań skupiało się wokół **trzech tematów**:

- zdalnego składania wniosków o ukraińską emeryturę,
- przygotowania wniosków o świadczenia z Ośrodka Pomocy Społecznej lub ZUS,
- problemów związanych z korzystaniem z programu Dii.pl i Profilu Zaufanego.

WYKLUCZENIE CYFROWE

Dwie z trzech wyróżnionych kwestii są ściśle związane z wykluczeniem cyfrowym oraz trudnościami w dostępie i obsłudze polskich serwisów internetowych.

Problem zdalnej weryfikacji uprawnień ukraińskiego emeryta do otrzymywania ukraińskiej emerytury pojawił się jesienią ubiegłego roku. Weryfikacja jest dość łatwa dla osoby, która nadal korzysta z ukraińskich publicznych usług internetowych i ukraińskiej bankowości internetowej. Jednak w Polsce jest sporo obywateli Ukrainy, którzy są albo całkowicie wykluczeni cyfrowo (nie mają smartfona, e-maila, ich bank nie obsługuje technologii BankID lub w ogóle nie mają konta bankowego), albo częściowo wykluczeni (na przykład ukraińskie państwowe strony internetowe, aplikacje lub usługi bankowe nie obsługują polskich numerów telefonów, a możliwość zakupu i aktywacji ukraińskiego numeru w Polsce jest ograniczona).

Na szczęście konsultantom Ukraińskiego Domu udaje się zazwyczaj rozwiązać ten problem, najczęściej organizując w celu weryfikacji zdalnej bezpośredni kontakt beneficjenta z urzędnikami ukraińskimi.

Kolejnym problemem o charakterze technicznym jest kwestia walidacji najnowszych ukraińskich paszportów. Niektóre z nich mają błędnie zakodowane informacje w specjalnym chipie, co uniemożliwia ich rozpoznanie przez ukraińską aplikację "Diia" (odpowiednik polskiego mObywatel). To prowadzi do sytuacji, w której posiadacze takich paszportów nie mogą skorzystać z dostępnych usług cyfrowych, chyba że paszport zostanie wydany ponownie.

Zauważalnym problemem dla beneficjentów Fundacji Ukraiński Dom jest również korzystanie z polskich serwisów Profil Zaufany i mObywatel (diia.pl). Pomimo faktu, że oba serwisy mają już ukraiński interfejs, ich obsługa często nie jest intuicyjna, co czasami wymaga od pracowników Fundacji Ukraiński Dom pełnienia roli ekspertów technicznych (przywracanie dostępu, tworzenie kont itp.). Innym dużym problemem jest niski poziom świadomości użytkowników tych usług: zdarzają się przypadki przekazywania dostępu do Profilu Zaufanego osobom trzecim i zaniedbywania podstaw cyberbezpieczeństwa.

WYPŁATY Z ZUSu

Nierozwiązanym wciąż problemem pozostają nieuzasadnione odmowy wypłaty świadczeń ZUS osobom, które uzyskały do nich dostęp na podstawie art. 11, p. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Zazwyczaj organy ZUS nie odmawiają danej osobie prawa do wznowienia wypłat, ale procedura udowodnienia, że dziecko lub jego rodzice nie wyjechali z Polski, lub wrócili w ustawowym terminie, jest niezwykle skomplikowana i długotrwała.

INNE SPRAWY

Pracownicy Ukraińskiego Domu zwracają uwagę na fakt, że beneficjenci zgłaszają się również z innymi problemami, których rozwiązanie wymaga wiele wysiłku:

- emerytura wojskowa na odległość,
- rejestracja wypłat dla dzieci poległego żołnierza ukraińskiego,
- wniosku o świadczenie wspierające (przystępuje osobie z niepełnosprawnościami, która ukończyła 18 rok życia).

Konsultanci Ukraińskiego domu raportują także, że beneficjenci spotykają się z problemami nie tylko natury formalnej, ale również społecznej, takimi jak nękanie ich dzieci w szkołach. Narzekają na brak odpowiedniej reakcji ze strony środowiska szkolnego i rodziców, co pogłębia izolację i poczucie odrzucenia wśród ukraińskich dzieci.

HISTORIA BENEFICJENTA

Nie każdy przypadek, z którym spotykają się nasi konsultanci, można łatwo przedstawić w jednym zdaniu, dlatego postanowiliśmy w każdym numerze przybliżyć czytelnikom konkretne i złożone historie naszych beneficjentów.

Na infolinię Ukraińskiego Domu zadzwoniła 64-letnia obywatelka Ukrainy, która niedawno straciła męża, a miesiąc wcześniej teściową – oba przypadki zgonu miały miejsce w Polsce, gdzie rodzina znalazła schronienie przed wojną. Mąż beneficjentki był jedynym żywicielem rodziny i jako jedyny w rodzinie posiadał numer PESEL z adnotacją UKR. Beneficjentka nie miała środków finansowych na zorganizowanie pogrzebu męża ani na przetransportowanie jego ciała na Ukrainę.

Gdy poprosiła o pomoc finansową, napotkała szereg trudności. Urząd gminy odmówił wsparcia, argumentując, że jej mąż pracował, a ZUS zaproponował jedynie częściowe dofinansowanie zasiłku pogrzebowego do 4000 zł i tylko po wystawieniu faktur za opłacone usługi. Skierowana przez Konsulat Ukrainy do Fundacji Ukraiński Dom, usłyszała propozycję organizacji pogrzebu przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Jednak ze względu na swój światopogląd, beneficjentka musiała odmówić ich pomocy.

Śmierć osoby z doświadczeniem uchodźczym w Polsce powoduje ciężki splot wyzwań administracyjnych, wyznaniowych, finansowych i emocjonalnych. W takich przypadkach pracownicy Ukraińskiego Domu przekazują informację o dostępnych możliwościach, często jednak, mimo zaangażowania i chęci pomocy, nie są w stanie znaleźć dobrego rozwiązania.

III. TRZY NOWELE DO SPECUSTAWY

21 lutego weszła w życie kolejna nowelizacja ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (tzw. specustawa ukraińska lub specustawa o pomocy). Już na etapie opracowywania wiadomo było, że zmiany te nie będą ostateczne. Maciej Duszczyk, podsekretarz stanu w MSWiA ds. polityki migracyjnej, oznajmił z mównicy w Sejmie, że do 30 czerwca 2024 r. zostanie przygotowana i przyjęta nowa nowelizacja, która znacząco zmieni sytuację Ukraińców, którzy przybyli do Polski po 24 lutego 2022 roku. Przez dwa lata, które minęły od pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę, pojawiło się dużo nowych okoliczności, które należy wziąć pod uwagę. Z uwagi na to Ukraiński Dom, a także inne organizacje pozarządowe działające na rzecz Ukraińców w Polsce, chętnie włączyły się w dyskusję na temat potencjalnych zmian, uważnie monitorując wszystkie nowe propozycje i przesyłając rządzącym własne.

Specustawa o pomocy obejmuje wiele dziedzin życia, więc na potrzeby naszego biuletynu postanowiliśmy skupić się tylko na jednym obszarze – możliwych zmianach w zakresie podstaw legalnego pobytu obywateli Ukrainy w Polsce oraz przybliżyć osobom zainteresowanym **trzy** najbardziej omawiane nowele do specustawy o pomocy.

1. NOWELA O PRAWIE DO LEGALNEGO POBYTU

W naszej ocenie jedną z najbardziej pożądanых zmian zaproponowali przedstawiciele polskiego biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR). Ekspertcy przedstawili propozycję oddzielenia okresu, w którym obywatel Ukrainy, przybyły do Polski z powodu wojny, może legalnie przebywać, od okresu uprawniającego do ubezpieczenia społecznego.

Propozycja ta znana jest jako zasada 30/90. Obecnie, gdy obywatel Ukrainy, który skorzystał z przewidzianych prawem rozwiązań, opuszcza terytorium Polski na więcej niż 30 dni, traci zarówno prawo do legalnego pobytu, jak i do świadczeń socjalnych. W UNHCR zaproponowano, by te dwa uprawnienia nie były już ze sobą powiązane. Osoba, która opuści terytorium Polski, miałaby prawo do powrotu do kraju w ciągu 90 dni, jeżeli sytuacja w Ukrainie znacząco się pogorszy. Jednakże mogłaby stracić dostęp do wsparcia socjalnego już po 30 dniach nieobecności. Ta zmiana pomoże zapętnić Ukraińcom ochronę w sytuacji niestabilności, spowodowanej wciąż trwającą wojną.

2. NOWELA O PRAWIE DO WYBORU

Kolejna nowela do specustawy o pomocy, za którą aktywnie opowiada się Fundacja Ukraiński Dom, również związana jest z legalnością pobytu uchodźców wojennych (osób w ochronie czasowej), ale dotyczy przyszłości uchodźców z Ukrainy, którzy, przynajmniej tymczasowo budują swoje życie w Polsce.

W ciągu dwóch lat od rozpoczęcia konfliktu w Ukrainie, wielu uchodźców w Polsce znalazło pracę, wynajęło lub kupiło mieszkania, uczą język Polski, płacą podatki w Polsce, a ich dzieci uczą się w polskich szkołach. Choć oficjalnie pozostają oni w ochronie czasowej, w praktyce zaczynają żyć jak migranci.

Aktualne przepisy prawne nie pozwalają im jednak na pełną integrację, uniemożliwiając uzyskanie zezwolenia na pobyt czasowy dostępnego dla obywateli Ukrainy, którzy przybyli do Polski przed 2022 rokiem. Zabrania tego wprost art. 99 ustawy o cudzoziemcach, który jasno stwierdza, że osoby w ochronie czasowej nie mogą ubiegać się o zezwolenie na pobyt czasowy (ścieżkę migrancką). Choć ustawa zakłada, że uchodźcy przybyli tu, by uniknąć niebezpieczeństwa, a nie rozpocząć nowe życie, realia wskazują inaczej – wielu z nich dąży do normalizacji swojego życia. Rok temu ustawodawca zauważył ten problem i wprowadził wyjątki od art. 99 dla osób pracujących, prowadzących działalność gospodarczą lub posiadających Niebieską Kartę UE.

Mamy więc teraz sytuację, w której osoby zatrudnione mogą uzyskać kartę czasowego pobytu, ale ich dzieci, rodzice i krewni pozostający na ich utrzymaniu, już nie. Studenci, naukowcy i wolontariusze również są pozbawieni tej możliwości. Oczywiście jest, że osoby, które już od dwóch lat mieszkają i pracują w Polsce, odmawiają starań o uzyskanie zezwolenia na pobyt czasowy i wolą pozostać w tym samym statusie (ochrona czasowa potocznie zwana status UKR), co ich dzieci i rodzice. Będąc już tak naprawdę migrantami w obliczu ustawodawcy, pozostają uchodźcami, którzy wcześniej lub później mają wrócić do kraju pochodzenia. Fundacja Ukraiński Dom apeluje o rozszerzenie wyjątków od art. 99 na wszystkich obywateli Ukrainy, a nie tylko wybrane grupy.

3. NOWELA O RÓWNOŚCI

Trzecia nowela, poświęcona legalizacji, nie zyskała szerokiej dyskusji, ponieważ dotyczy mniejszej grupy osób niż dwie poprzednie. Aktualne prawo skupia się tylko na statusie prawnym obywateli Ukrainy i ich małżonków z innym obywatelstwem. Obecnie obowiązująca specustawa nie zapewnia ochrony dzieciom obywateli Ukrainy z innym obywatelstwem, ani osobom mieszkającym w Ukrainie na podstawie zezwolenia na pobyt stały, a także tym, którzy uciekając z okupowanych terenów, nie mogą udowodnić swojego obywatelstwa ukraińskiego.

Coraz częściej pojawiają się głosy (z którymi Ukraiński Dom się solidaryzuje) wzywające dorozszerzenia specustawy, by obejmowała także te grupy. Jako uchodźcy wojenni, powinni oni być objęci jednolitą ochroną prawną w Polsce. Obserwujemy ważną zmianę w narracji polskich urzędników i mediów, którzy zaczynają mówić o specustawie jako o ustawie o ochronie, a nie specustawie ukraińskiej, co potwierdza, że w polskim społeczeństwie zaczynają lepiej rozumieć konieczność obowiązku ochrony wszystkich ofiar rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie, niezależnie od obywatelstwa.

Wprowadzenie ww. noweli do specustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w Polsce będzie odzwierciedlać świadomość dynamicznego reagowania na zmieniającą się sytuację i potrzeby uchodźców. Propozycje takie jak zasada 30/90, możliwość zwykłej legalizacji pobytu dla osób w ochronie czasowej oraz rozszerzenie ochrony na szerszą grupę osób, podkreślają dążenie do zapewnienia sprawiedliwych i elastycznych rozwiązań prawnych.

Fundacja „**Ukraiński Dom**” (dawniej: Fundacja „Nasz Wybór”) jest jedną z największych organizacji działających na rzecz wspólnoty ukraińskiej w Polsce.

Od 2009 roku działamy w wielu obszarach:

- dostarczamy niezbędnej i wielowymiarowej pomocy i wsparcia dla migrantek/ów i uchodźczyń/ców z Ukrainy;
- wspieramy proces integracji Ukrainek/-ńców w Polsce; wspieramy rolę i rozumienie ukraińskiej kultury wśród migrantek/ów i Polaków;
- jesteśmy głosem ukraińskiej wspólnoty w Polsce, pracujemy na rzecz dialogu polsko-ukraińskiego i szeroko rozumianej pomocy Ukrainie, działamy jako rzecznik i obrońca praw migrantek/ów i uchodźczyń/ców z Ukrainy.

[Fundacja Ukraiński Dom](#)

rzecznictwo@ukrainskidom.pl

www.ukrainskidom.pl